

A ruszinok Krúdy Gyula műveiben

Kercsa, Igor': *Rusiny v provedeniáh Dály Krudi*. = *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 49. vol. 2004. 1–2. no. 149–154. p.

Igor Kercsa – Krúdy ruszin fordítója* – a vezető magyar szlavisztikai folyóiratban megjelent orosz nyelvű tanulmányában vizsgálja Krúdy ruszin-képét. Kercsa annak felidézésével indítja eszmefuttatását, hogy a magyar társadalom csak a trianoni trauma után döbbent rá arra, hogy milyen keveset tud a szomszéd népek kultúrájáról, noha azokkal korábban hosszú évszázadokig egy államban élt. Ez a tudatlanság természetesen nem vonatkozott a legnagyobb írókra – Jókaira, Mikszáthra, Krúdyra –, akik jóindulatú érdeklődéssel fordultak a történelmi Magyarország nem magyar nemzetiségei felé is, és erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a magyar társadalmat megismertessék ezek hagyományaival, szokásaival. Mindezek az erőfeszítések azonban erőtlenek és megkésettnek voltak. A ruszinok vonatkozásában a megkésettiséget jól példázza Krúdy Gyula *Havasi kürt. Ruszin-Krajna kistükre* című könyve (Budapest, 1919). Az 1918. évi X. néptörvény létrehozta az autonóm Ruszka Krajnát, s a ruszinságnak a magyarokkal való megismertetésére írta Krúdy ezt a könyvet 1918 telén. 1919 elején akarta megjelentetni Ungváron, de addigra a városba már bevonult a francia idegenlégió, s a könyv csak Budapesten jelent meg.

A mű Kercsa szerint ma sem veszítette el aktualitását, mert most újból előttünk áll a feladat, hogy immár az ideológiai korlátoktól megszabadulva ismertessük meg a társadalommal a szomszéd népek kultúráját. A ruszinok is csak az utóbbi években kaptak lehetőséget arra, hogy tanulmányozzák saját történelmüket, néprajzukat és kultúrájukat. Most örömmel és csodálkozva olvassák, milyennek látta nagyapáikat a magyar író, s ezt összevethetik azzal, hogy milyennek látják most ők saját magukat.

A könyv műfaja nehezen meghatározható: karcolatok, néprajzi leírások, riportok vannak benne. Krúdy nem tesz nagy felfedezéseket, felhasználja más szerzők ruszin tárgyú közleményeit, a ruszinok jellemzésére él a közkezen forgó sztereotípiákkal. Meggyőző volta nem a közölt tények eredetiségéből, hanem a művészi megjelenítésből fakad.

A ruszin ember sztereotíp pozitív vonásai közé tartozik a becsületesség, a béketűrés, szelídég, vallásosság, engedelmség, törvénytisztelet, egyszerűség, szerénység. Krúdy nem hallgatja el a ruszinok sztereotíp negatív vonásait sem, ezek a maradiság, a babona, a tudatlanság, a részegesség, a rendtelenség, a tehetetlenség, ügyetlenség. Mindazonáltal az író a negatív tulajdonságokra mentséget keres a nehéz életkörülményekben, s felvázolja a ruszin nép szellemi felemelésének programját, ami nála elsősorban az analfabetizmus felszámolását és az iskoláztatás általánossá tételét jelenti. Mint író észreveszi, hogy ezen a vidéken az álmokönyvön és a kalendáriumon kívül nem olvasnak semmit. Ma ez a program naivnak tűnhet, de Krúdy korában a ruszinok művelődési szintje lényegesen alacsonyabb volt, mint manapság. Igen értékesek a népszokások leírásai, mert ezek egy része ilyen formában ma már sehol sem létezik. Pontosak a szerzőnek a ruszinok és a többi nemzetiség viszonyát jellemző sztereotípiákról tett megfigyelései: a magyar a ruszin szemében a jó gazda mintaképe, a zsidót a műveltségéért, bölcsességéért és talpraesett-ségéért becsüli, vagyis a szomszédokban azt értékeli, ami belőle hiányzik.

* Vö.: *Äřřä Eđoáčä, İřřä äřäđř Đoňčř. Ć řřä dnüęřäř d'řňäęř-čä Ć äřđ Eđř-ř. Óčäřđřä,* 2002.

Végül Kercsa felteszi a kérdést, hogy vajon mostanáig miért nem olvashatták a ruszinok anyanyelvükön ezt a róluk szóló könyvet. Valószínűleg az történt vele, mint Mikszáth *Tót atyafiakjával* a szlovákoknál, ahol a korabeli szlovák kritika azzal vádolta meg Mikszáthot, hogy művével a magyarosítást szolgálja. Ennek ellenére a szlovák olvasók körében a Mikszáth-mű töretlen népszerűségnek örvend. Remélhetőleg ugyanez fog történni Krúdy *Havasi kürtjével* a ruszinok körében is – zárja tanulmányát a mű ruszin fordítója.

Zoltán András